

Nr 6.

Av herr **Dahlgren m. fl.**, om direktiv till arbetstidsutredningen att utreda frågan om 40 timmars arbetsvecka för alla arbetstagare.

Sedan 8-timmarlagen antogs har produktionen ökat väsentligt. Denna produktionsökning har delvis tillkommit genom förbättrade arbetsanordningar, bättre maskiner o. d., men i de allra flesta fall genom en högt uppdriven arbetstakt. Arbetarna ha med andra ord för sitt uppehälles skull tvingats att spänna sina krafter i en arbetstakt som i många fall inte kan anses vara normal.

För 30 år sedan uppvaktades den då sittande regeringen av »näringslivets» representanter, som gjorde gällande att svåra verkningar skulle uppstå för svenskt näringsliv, därest en lag antogs om arbetstidens begränsning. Riksdagen följde vid detta tillfälle inte arbetsgivarnas rekommendationer, utan biföll arbetarkravet på 8 timmars arbetsdag och 48 timmars arbetsvecka. Det visade sig ganska snart att arbetsgivarnas påstående om produktionsminskning var rena uppfinningar. Den kortare arbetstiden betydde inte produktionsminskning utan dess motsats, den större möjligheten till vila för arbetarna möjliggjorde en höjning av arbetsintensiteten, som sedan återspeglades i en ökning av produktionen.

För industriens vidkommande föreligger en beräkning (utförd av rationaliseringsutredningen), omfattande perioden 1920—1936. Denna visar att produktionen per arbetstimme inom den svenska industrien ökat med 72 %. Hur stor del av den ökade produktionen per arbetstimme som beror på rationalisering och hur stor del som beror på intensifiering av det mänskliga arbetet har man ej räknat ut. Man kan dock med säkerhet utgå ifrån att en betydande intensifiering av arbetet har ägt rum. Vid debatten om regeringens ekonomiska politik i nov. 1948 framhöll statsministern bl. a.:

»Enligt konjunkturinstitutets beräkningar skulle produktionen per arbetstimme ha stegrats väsentligt under såväl 1947 som 1948. De farhågor för en stagnation av produktivitetens utvecklingen som uttalats förefalla alltså ha varit överdrivna. Enligt konjunkturinstitutets rapport har den svenska industriens produktionsvolym under 1947 och 1948 stegrats i ungefärligen samma takt som produktionsvolymen stegrats i Förenta staterna och Canada. Vid en jämförelse med europeiska länder visar det sig, att produktionsvolymen i Sverige sedan 1937 stegrats med 43 %, i Norge med 29 %, i Danmark med 27 % och i England med 25 %. I Belgien ligger den alltjämnt 4 % under förkrigsnivån. Även om en viss osäkerhet vidlåder dessa siffror och även om det alltid föreligger risker vid sådana internatio-

nella jämförelser, torde man dock kunna konstatera, att den svenska industriens utveckling väl tål jämförelse med utvecklingen i andra länder.»

Vi ha redan påpekat att en stor del av denna produktionsökning kommer på arbetsintensitetens område. Man kan inte förbise den ökning av olycksfallen denna höjda arbetsintensitet lett till. Vårt land förlorar under ett år omkring 15 miljoner arbetsdagar genom olycksfall i arbete. Läger man därtill de oräkneliga massor av arbetare, som successivt brytas ned genom hårt, tungt och pressande arbete, blir givetvis summan av förlorad produktion ändå mycket större.

En annan allvarlig följd av en ökad arbetsintensitet är faran för arbetslöshet. Det kan kanske verka malplacerat att i en tid av arbetskraftsbrist tala om arbetslöshet, men fakta tala sitt språk. Under åren 1916—1920 utgjorde arbetslösheten inom fackorganisationerna i medeltal 4,8 %. Under perioden mellan krigen låg medeltalssiffran för femårsperioderna mellan 11,1 och 19,3 %. Även om vi just nu ha synnerligen god arbetstillgång, relativt små skaror av arbetslösa, visa dock de ovan anförda siffrorna på en tendens till ökning av arbetslösheten under de senaste decennierna.

Resultatet för Sveriges arbetares del av rationalisering och intensifiering av arbetet under de senaste decennierna har blivit ökad utsugning, ökad arbetslöshet, ökat antal olycksfall i arbetet på förlustkontots område. Produktionsmedlens ägare ha getts allt större möjligheter att berika sig på arbetarnas bekostnad.

Det program som regeringen nu framlagt för den närmaste 4-årsperioden kommer att skärpa detta faktiska förhållande.

Regeringens 4-årsplan avser 10 % produktionsökning samtidigt som lönerna hållas nere. Arbetsgivarna se i denna plan en möjlighet att ytterligare pressa upp arbetstakten. Sveriges verkstadsförening har redan offentliggjort sin inställning då den i ett uttalande säger bl. a.:

»Införandet av arbetsstudier i allt större utsträckning är en angelägen sak då landets hopp står till industriens ökade produktionsmöjligheter . . .»
»Verkstadsföreningen finner det vara av nöden att intressera kvalificerade ingenjörer för detta krävande yrke . . .»

Om man nu på nytt skall pressa arbetarna till högre arbetstakt kommer det enligt vår mening att bli flera olycksfall i arbete, det kommer att bli en tidigare förslitning av arbetskraften. Den arbetstakt som återfinnes på de flesta arbetsplatserna i vårt land är redan synnerligen hög i jämförelse med många andra länder. Som belägg för detta påstående kan anföras att på den internationella konferens, som år 1947 var samlad i riksdagshuset och som besökt vissa svenska anläggningar, uttalade flera utlänningar sin förvåning över den högt uppdrivna arbetstakten.

I denna situation ange vi att man allvarligt borde undersöka möjligheterna av en generell arbetstidsförkortning. Man får inte glömma att den

nu gällande lagstiftningen genom sina bestämmelser ger möjlighet och rätt för arbetsgivare att taga ut tillsammans 350 övertidstimmar per år, d. v. s. 7 övertidstimmar per vecka, en bestämmelse och rätt som arbetsgivarna inte tveka att använda sig av då de ansett att behov därav förelegat. Detta förhållande har ibland gjort 8-timmarsdagen och 48-timmarsveckan ganska illusoriska.

Redan år 1933 påyrkade Fackföreningsinternationalens kongress i Bryssel en förkortning av arbetstiden till 40 timmar per vecka. Den svenska landsorganisationen gav sin principiella anslutning till kravet på en generell arbetstidsförkortning vid kongresen 1936 genom att ansluta sig till de beslut i arbetstidsfrågan som fattats av ovannämnda kongress.

Före kriget hade 40-timmarsveckan genomförts i en rad länder, enligt uppgifter bl. a. i USA, Canada, Australien, Nya Zeeland, Sovjetunionen, Frankrike, Italien och Belgien.

Den arbetstidsutredning som tillsattes i februari 1947 har, enligt direktiven, icke i uppdrag att utreda frågan om en *generell* förkortning av normalarbetsdagen. Tvärtom har kommitténs arbete främst inriktats på frågan om en förkortning av arbetstiden *för vissa yrken*.

Enligt vår mening borde direktiven utvidgas att omfatta en generell arbetstidsförkortning. Vi leva i ett rationaliseringens tidevarv. Arbetsintensiteten ökas oavbrutet. Högre arbetstakt är dagens paroll. De tidigare kanske mera grovkorniga arbetstidsstudiemännen avlösas av ingenjörer. Arbeten som inte fordra så stor fysisk kraft och kunna betraktas som lätta ha genom tidsstudiernas inverkan gjorts så dåligt betalda att de, som ha att utföra desamma, måste använda varje minut av arbetstiden, måste pressa sig till det yttersta för att kunna klara uppehållet. Skillnaden mellan tyngre och lättare arbeten så som de tidigare betraktats har mer eller mindre försvunnit.

Detta förhållande förklarar varför den ena fackliga kongressen efter den andra behandlat arbetstidens problem och ställt krav på förkortning av arbetstiden. Det måste enligt vår mening vara av intresse inte enbart för arbetarklassen utan också för det svenska samhället i dess helhet, att åtgärder vidtagas för att människomaterialet inte för tidigt förbrukas. En verklig dylik åtgärd vore att förkorta arbetstiden för alla arbetare.

Med vad vi här anfört föreslås,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av direktiven till arbetstidsutredningen att densamma får i uppdrag att utreda frågan om 40 timmars arbetsvecka för alla arbetstagare.

Stockholm i januari 1949.

Gunnar Dahlgren.

H. Hagberg.

Gustav Johansson.

Helmer Holmberg.

O. F. Persson.